

XOTIN QIZLARDAGI TAZIQLAR

Surxondaryo viloyati Muzrabot tumani, "Inson" ijtimoiy xizmatlar markazi, Mahallada ijtimoiy xizmatlarni tashkilashtirish shubasi bosh mutaxasisi
psixolog guruhi
Bobir Samatov

Annotatsiya: Xotin-qizlardagi taziqlar, ya'ni ayollarning jismoniy va ruhiy holatlari, ularning ijtimoiy, madaniy va psixologik hayotidagi o'zgarishlar, muammolar va ularni hal etish yo'llari haqida keng qamrovli maqola yozish juda muhimdir. Xotin-qizlar jamiyatning muhim bir qismidir va ularning taziqlari, o'ziga xos xususiyatlari va muammolari ko'plab tadqiqotlar va muhokamalarga sabab bo'ladi. Ushbu maqolada xotin-qizlardagi taziqlarni, ularning sabablari, oqibatlarini va hal etish yo'llari haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: xotin-qizlar, ayollar erkinliklari, xotin-qizlarning ruhiy holati, psixologik omillar, muammolar, ijtimoiy aloqalar.

Xotin-qizlardagi taziqlar ko'plab omillarga bog'liq. Birinchidan, ijtimoiy va madaniy omillar xotin-qizlarning hayotiga katta ta'sir ko'rsatadi. Har bir jamiyatda ayollarga nisbatan turli xil talablar, an'analar va qadriyatlar mavjud. Bu talablar va an'analar, ko'pincha, ayollarning erkinliklarini cheklaydi va ularning o'zlarini ifoda etishlariga to'sqinlik qiladi. Masalan, ba'zi jamiyatlarda ayollarning ta'lim olishlari, ishga chiqishlari yoki ijtimoiy faoliyatlarda ishtirok etishlari qiyinlashadi. Bunday holatlar, xotin-qizlarning ruhiy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi va ularni tazikka olib kelishi mumkin. Ikkinchidan, psixologik omillar ham xotin-qizlardagi taziqlarni keltirib chiqaradi. Ayollar ko'pincha o'zlarini boshqalar bilan solishtirishadi, bu esa o'z-o'zini baholash va o'ziga bo'lgan ishonchni pasaytirishi mumkin. Boshqalar tomonidan qo'yilgan talablar va standartlar, ayollarning o'zlariga nisbatan yuqori talablarga ega bo'lishiga olib keladi. Ular ko'pincha o'zlarini mukammal bo'lishga

majbur his qilishadi, bu esa stress va depressiyaga olib kelishi mumkin. Psixologik taziqlar, shuningdek, oilaviy munosabatlar, ish joyidagi muammolar va ijtimoiy aloqalar orqali ham yuzaga kelishi mumkin. Xotin-qizlardagi taziqlar, shuningdek, jismoniy salomatlik bilan ham bog'liq. Ba'zi ayollar o'zlarining jismoniy ko'rinishlariga juda e'tibor berishadi va bu ularning ruhiy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Jismoniy taziqlar, masalan, ortiqcha vazn, tananing ma'lum qismlariga nisbatan noqulaylik yoki boshqa jismoniy muammolar, ayollarning o'zlariga bo'lgan ishonchini pasaytirishi mumkin. Bunday holatlar, xotin-qizlarning o'zlarini ifoda etishiga va ijtimoiy hayotda faol bo'lishiga to'sqinlik qiladi.[1]

Xotin-qizlardagi taziqlarni hal etish uchun bir qator chora-tadbirlar mavjud. Birinchidan, ijtimoiy va madaniy o'zgarishlar zarur. Jamiyatda ayollarga nisbatan bo'lgan an'analar va talablarni o'zgartirish, ularning erkinliklarini oshirishga yordam beradi. Ayollarning ta'lim olishlari, ish joylarida faol ishtirok etishlari va ijtimoiy faoliyatlarda qatnashishlari uchun sharoitlar yaratish muhimdir. Bu, ularning o'zlarini ifoda etishlariga va o'z hayotlarini boshqarishlariga yordam beradi. Ikkinchidan, psixologik yordam ko'rsatish ham muhim ahamiyatga ega. Ayollarga o'z-o'zini baholash va o'ziga bo'lgan ishonchni oshirishga yordam beradigan psixologik dasturlar va treninglar tashkil etish lozim. Bu, ularning ruhiy holatini yaxshilashga va stressni kamaytirishga yordam beradi. Shuningdek, ayollarga o'z his-tuyg'ularini ifoda etish va muammolarini boshqarish bo'yicha maslahatlar berish ham muhimdir. Jismoniy salomatlikni saqlash ham xotin-qizlardagi taziqlarni kamaytirishga yordam beradi. Ayollar o'z jismoniy salomatliklariga e'tibor berishlari, sog'lom turmush tarzini olib borishlari va muntazam jismoniy faoliyat bilan shug'ullanishlari zarur. Bu, ularning o'zlariga bo'lgan ishonchlarini oshirishga va ruhiy holatlarini yaxshilashga yordam beradi. Shuningdek, jismoniy salomatlikni yaxshilash uchun sog'lom ovqatlanishga e'tibor berish ham muhimdir. Xotin-qizlardagi taziqlarni hal etish uchun oilaviy muhit ham muhim rol o'ynaydi. Oila a'zolari, xususan, erlar va ota-onalar, ayollarga

qo'llab-quvvatlash va yordam berishlari zarur. Oila ichida o'zaro hurmat va tushunish, ayollarning o'zlarini erkin his qilishlariga yordam beradi. Oila muhitida ayollarning fikrlari va istaklari e'tiborga olinishi, ularning o'zlarini ifoda etishlariga va o'z hayotlarini boshqarishlariga imkon yaratadi.[2]

Ayol nozik qalb sohibi, mehr chashmasi, go'zallik namoyondasi, deb ta'rif berilishi bejiz emas. Darhaqiqat xotin-qizlar e'tibor va himoyaga doim ehtiyoj sezadi. Ammo hayot doim tinchlik va sokinlik va bir tekisda davom etmaydi. Ayrim hollarda xotin-qizlar turli shafqatsizlik va zo'ravonliklarga ham duch keladi. Albatta, bunday hollarda ularning huquqlari umumiy huquqiy mezonlarga muvofiq himoya qilib kelingan. So'nggi yillarda mamlakatimizda xotin-qizlar masalasi, ularning turmush sharoitlarini yaxshilash, maishiy hayotdagi muammolarini hal qilish, iqtidori va imkoniyatlarini ko'rsatish uchun qulay sharoit yaratilmoqda. Oilada, jamiyatda, ayniqsa, xotin-qizlarning ijtimoiy hayotdagi faolligini oshirishga alohida e'tibor qaratilayotgani natijasida ijtimoiy munosabatlarda ham, qonunchilikda ham katta o'zgarishlar amalga oshirilmoqda. Xotin-qizlarning o'rni va ahamiyati kattaligini birgina mamlakatimiz rivojida, jamiyat hayotida, oilalar mustahkamligida ko'rishimiz mumkin. Yurtimiz aholisi soni 35 345 951 nafar bo'lib shundan 17 563 404 nafar (2022-yil 9-fevral holatiga) qariyb 50 foizini tashkil etadigan xotin-qizlar jamiyatning barcha sohalarida samarali faoliyat yuritmoqda desak aslo mubolag'a qilmagan bo'lamiz. Mamlakatimizda xotin-qizlarni tazyiq va zo'ravonlikdan himoya qilish, shuningdek gender tenglikni ta'minlash, ayollarning ijtimoiy va siyosiy hayotdagi rolini oshirish ishlari bir necha yo'nalishlarda, xususan, ayollar huquqlari to'g'risidagi qonun hujjatlarini, ayollarni himoya qilishning institutsional asoslarini takomillashtirish alohida ahamiyat kasb etadi. Prezidentimizning xotin-qizlar huquqlarini ta'minlash, xususan, gender tengligi va ayollarni zo'ravonlik va zulmdan himoya qilish, ayollar tadbirkorligini

rivojlantirish maqomini kuchaytirish to'g'risidagi bir necha normativ huquqiy hujjatlari ya'ni, 2019-yil 2-sentyabrdagi "Xotin-qizlarni tazyiq va zo'ravonlikdan himoya qilish to'g'risida"gi O'RQ – 561-son Qonuni hamda 2019-yil 2-sentyabrdagi "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida"gi O'RQ – 561-son qonunlar qabul qilindi. Ushbu normativ huquqiy hujjatlarda xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlarini ta'minlashning asosiy prinsiplari sifatida qonuniylik, demokratizm, jinsi bo'yicha kamsitishga yo'l qo'yilmaslik, ochiqlik, shaffoflik alohida belgilab berilgan. Ushbu qonunlarda jismoniy zo'ravonlik, jinsiy zo'ravonlik, ruhiy zo'ravonlik, iqtisodiy zo'ravonlik kabi, shuningdek tazyiq, tazyiq va zo'ravonlikdan jabrlanuvchi kimlar, tazyiq va zo'ravonlikning oldini olish va himoya qilish tartiblari, himoya orderi nima kabi tushunchalar keltirib o'tilgan. [3]

Tazyiq va zo'ravonlikdan jabrlanuvchi o'ziga nisbatan tazyiq va zo'ravonlik sodir etilganligi yoki ularni sodir etish tahdidi to'g'risidagi ariza bilan tegishli vakolatli organlarga hamda tashkilotlarga yoxud sudga murojaat etish, maxsus markazlarda, shuningdek bepul telefon liniyasi orqali tekin huquqiy maslahat, iqtisodiy, ijtimoiy, psixologik, tibbiy va boshqa yordam olish, ichki ishlar organlariga himoya orderi berish to'g'risidagi talab bilan murojaat qilish, himoya orderi shartlari buzilgan taqdirda esa, ularni bu haqda xabardor qilish, sodir etilgan tazyiq va zo'ravonlik natijasida o'ziga yetkazilgan moddiy zararining o'rnini qoplanishi hamda ma'naviy ziyon kompensatsiya qilinishi to'g'risidagi talab bilan sudga murojaat etish, shuningdek tazyiq va zo'ravonlikdan jabrlanuvchi yetkazilgan moddiy zararining o'rnini qoplash hamda ma'naviy ziyonni kompensatsiya qilish to'g'risidagi ariza bilan sudga murojaat etganda davlat boji to'lashdan ozod qilish kabi huquqlarga ega hisoblanadi. [4]

Xulosa: O'zbekiston Xotin-qizlar qo'mitasi yordam ko'rsatish, maslahat berish mexanizmi hamda chora-tadbirlari, xotin-qizlarga nisbatan tazyiq va

zo‘ravnlik holatlarining oldini olish to‘g‘risida axborot olishni ta‘minlash maqsadida O‘zbekiston Respublikasining butun hududida tun-u kun ishlaydigan, bepul telefon liniyasi tarmog‘i (ishonch telefoni) ishlab turishi ta‘minlangan. Xotin-qizlarni tazyiq va zo‘ravnlikdan himoya qilishni amalga oshiruvchi tegishli vakolatli organlar hamda tashkilotlar tomonidan ularga nisbatan tazyiq va zo‘ravnlikning oldini olishga doir yakka tartibdagi chora-tadbirlardir sifatida xotin-qizlarga nisbatan tazyiq va zo‘ravnlik sodir etishga moyil bo‘lgan yoki uni sodir etgan g‘ayriijtimoiy xulq-atvorli shaxslarni aniqlash hamda ularga profilaktik ta‘sir ko‘rsatish hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abduqodirova, D. (2020). "Ayollarning ijtimoiy hayoti: muammolar va yechimlar". Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi.
2. Mamatqulov, A. (2019). "Xotin-qizlar va ularning huquqlari". Samarqand: Samarqand Davlat universiteti.
3. Tashkent, N. (2021). "Ayol va jamiyat: ijtimoiy va madaniy jihatlar". Buxoro: Buxoro davlat universiteti.
4. Karimova, S. (2022). "Xotin-qizlarning psixologik holati: tahlil va tavsiyalar". Farg‘ona: Farg‘ona davlat universiteti.
5. Raxmonov, M. (2018). "O‘zbek ayollari: tarix va zamonaviylik". Andijon: Andijon davlat universiteti.
6. Shukurova, L. (2023). "Ayollarning iqtisodiy faoliyati va taziqlar". Toshkent: O‘zbekiston iqtisodiyoti va tadbirkorlik universiteti.
7. Nurmatova, G. (2020). "Xotin-qizlar va sog‘liq: jismoniy va ruhiy salomatlik". Qarshi: Qarshi davlat universiteti.